

על פי סתימת הסוגיות שבגדי כהונה לא היו קשים [אעפ"י שחוטם כפול ששה], הלכך אסור להציעם תחתם (עפ"י שער המלך כלאים י, לב; זבח תודה, ע"ש. באור אחר בשיטת הרמב"ם – ע' בכס"מ שם ובבית הלוי ח"א סו"י ה).

ויש סוברים שאין אסור כלאים בבגדי כהונה אפילו שלא בשעת עבודה, ומה שאמרו בגמרא (במנחות מג) 'שלא בעידן עבודה לא אישתרי כלאים' – היינו בלילה שאינו ראוי לעבודה. וכן כאן, לפי שהוא לילה לכך דנו לאסור הצעת האבנט תחתם משום כלאים, אבל במשך היום – מותר (כן י"מ בדעת הראב"ד כלאים י, יב. וע' גם בתו"י יומא טז. וקצת מוכח כשיטה זו מהתוספתא בכלאים ספ"ה. לקוטי הלכות). ויש סוברים שמותרים אף בלילה (ע' שער המלך כלאים שם, בדעת הראב"ד. ע"ע במובא בערכין ג:).

'אירע קרי... מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר מחילות לא נתקדשו...'. ואם תאמר מה סיוע הוא, הלא גם אם המחילות נתקדשו מה יש לו לעשות, כיון שנטמא עליו לטבול מיד ולהיטהר? (וצ"ע בכוונת הרא"ש והמפרש). ויש לומר שגם לדעת הסובר מחילות נתקדשו, אין זה משום שהקידוש חל בהכרח על השטח שמתחת לאדמה, אלא לפי שרצו לקדש הכל. הלכך מוכיח שפיר שלא מסתבר לקדש את המחילות, כי הלא עדיף שלא לקדשן כדי שיהא הטמא נכנס לשם כשנטמא.

וגם מכך שהתקינו שם בית הכסא, והלא אפילו הנפנה מן הצופים לא ישב ופניו כלפי הקודש (ברכות סא), כל שכן בהר הבית עצמו אסור להיפנות – אלא ודאי אין למחילות קדושת הר הבית כלל.

'למימרא דלא מיבעי ליה למיעל...'. ע' במובא בבכורות מד: משו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג מז, ה), אודות צניעות בבתי כסאות להטלת מים בזמננו.

'ורב ספרא סבר דלמא מסוכן הוא, כדתניא...'. פירוש, רב ספרא שאמר לר' אבא להכנס, כיון ששמעו נזר סבר מסוכן הוא ומחולחל (משולשל), ואם ישהה עצמו מסתכן, כדתניא רשב"ג אומר: עמוד החזור... (הערך ערך 'שעיר' (ס). עפ"י ר"ח ורה"ג, מובאים באוצר הגאונים ברכות). אפשר שרב ספרא בבואו לארץ ישראל לא שמע ממנהגם זה לנחור, לכך סבר שהוא מסוכן. וע"ע מחזיק ברכה או"ח ג; חדושים ובאורים.

דף כח

'ורשות היתה לו לשרוף את כסותו'. ואין לחוש משום 'בל תשחית', שכך ראו בית דין לקנוס את השומר הישן [להרתעה] והרי אין זו דרך השחתה אלא קיום קנס חכמים (כן נראה פשוט, וכמו שהוכיח בשו"ת דובב מישרים ח"ב טז ממשנת תרומות (ב, ג) הנוטע בשבת – יעקב. וע"ש). כנראה זוהי כוונת הרא"ש כאן שכתב 'הפקר ב"ד הפקר' כלומר שרשות ביד ב"ד להחרים נכסים ולאבדם, וכמו שהחרימו את יריחו וכדומה, והכתוב שממנו למדו הפקר ב"ד הפקר הוא 'חרם כל רכוש'. אבל בלא ב"ד פשוט שאף בנכסי הפקר קיים איסור בל תשחית (עפ"י חדושים ובאורים).

'אשריהם לראשונים שאפילו על אונס שינה עושין דין'. יש לשאול, הלא לכך הופקדו, לשמור, ומה מקום יש לפטור את השומר שנרדם על משמרתו, וכי שומר-שכר שנרדם ייפטר משום 'אונס' – הלא

אם יודע בעצמו שלא יוכל לשמור לא היה עליו לקבל השמירה, וגם כאן לוי שיודע בעצמו שיירדם אין לו להיכנס בין השומרים. ושמא מסתימת הדברים משמע שלא היו דנים וחוקרים כל מאורע לגופו, שמא אירע לו אונס וחטפתו שינה, אלא בכל ענין היה חובטו במקל (עפ"י חדושים ובאורים).

'איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם... ויש אומרים: יחזיק באמונה יתירה'. זו לשון הרמב"ם ז"ל
(דעות ה', ג):

'משאו ומתנו של תלמיד חכם באמת ובאמונה. אומר על לאו ולא ועל הן הן. מדקדק על עצמו בחשבון ונותן ומוותר לאחרים כשיקח מהן ולא ידקדק עליהן. ונותן דמי המקח לאלתר, ואינו נעשה לא ערב ולא קבלן ולא יבא בהרשאה. (אינו) מחייב עצמו בדברי מקח וממכר במקום שלא חייבה אותו תורה, כדי שיעמוד בדבורו ולא ישנהו. ואם נתחייבו לו אחרים בדין – מאריך ומוחל להן ומלוה וחונן. ולא ירד לתוך אומנות חברו, ולא יצר לאדם לעולם בחייו. כללו של דבר: יהיה מן הנרדפים ולא מן הרודפים, מן הנעלבים ולא מן העלבים. ואדם שעושה כל המעשים האלו וכיוצא בהן, עליו הכתוב אומר: ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

'הגיעו, אלו ואלו אמרו שלום. הכל שלום' – גם זה מענין שמירת המקדש הוא, שכן דרך השומרים לבדוק הכל בסיום שמירתם. ואפשר שאם ראו שחסר כלי או נשתנה מקומו, צריכים כל הכלים טבילה, שמא נכנס שם אדם שאינו ידוע וטימא את הכלים (עפ"י חדושים ובאורים).

'זהם אומרים הוי זהיר שלא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך מן הכיור...'. לא מצאנו איסור לגעת בכלי קודם קידוש ידים ורגלים. ונראה לפי שהוא רדוף לתרום ואין איש עמו, חוששים שמא ישכח לקדש אם יקדים ויטול את המחתה. ואפשר שהוא מקדים לפגוש במחתה דרך כניסתו לפני שמגיע לכיור, לכך הוצרכו לומר לו שלא יטלנה עד שיקדש, שמא ישכח מלקדש. ובכל זאת לשון 'לא תגע' קצת קשה, שהיה להם לומר 'שלא תטול המחתה' (עפ"י חדושים ובאורים, ע"ש).

'... ולא נר בידו אלא מהלך לאור המערכה' – ואין איסור בדבר משום שימוש באש של המערכה – אולי משום שקידוש ידים ורגלים הוא צורך מזבח, וכעין שאמרו בירושלמי (פסחים ו, א) שהנחת סכין השחיטה על הקרבן אינה נחשבת עבודה בקדשים משום שזהו צורך קרבן. עוד יש לומר, כדרך שאמרו (פסחים כו.) שאין מעילה בשיבה בצל היכל מבחוץ כיון שההיכל לתוכו עשוי, וכענין שאמרו (בסוכה לו) שאין איסור הרחה באתרוג של מצוה כיון שהקצוהו מאכילה בלבד, כי האכילה היא יעודו [בניגוד להדס שייעודו להרית, ולכן הוקצה למצוותו ואין להרית בו] – כמו כן אש המזבח הרי היא עשויה לשרוף ולא להאיר, הלכך לא נאסר ליהנות מאורה (עפ"י שם משמואל חנוכה, ליל ה).

(ע"ב) 'קידש ידיו ורגליו מן הכיור'. ישנה דעת תנאים (בסופ"א דכלים ובתוספתא שם) שמי שאינו רחוק ידים ורגלים אסור לו ליכנס בין האולם ומזבח, ואעפ"כ מותר לו להיכנס לרחוק ידיו ורגליו מן הכיור – כי לא היה נתון בין האולם ולמזבח ממש אלא משוך כלפי דרום (עפ"י תוס' זבחים נח סע"ב).

ובמפרש (להלן ד"ה מיד רצו) משמע שנחשב זה בין האולם ולמזבח, ואעפ"כ מותר כיון שלצורך עבודה הוא.
והראב"ד כתב שלענין כניסה זו די ברחיצה מכלי כלשהו או טבילה, ואין צריך קידוש ידים ורגלים מהכיוור אלא לעבוד עבודה (ע"ש).

'למימרא דחביתין הוו קדימי, והתניא מנין שאין דבר קודם לתמיד של שחר תלמוד לומר וערך עליה העלה... אמר רב יהודה: להחם חמין לרביכה'. מדובר כאן קודם עלות השחר שאז תרמו את הדשן. וכן משמע במפרשים בסמוך, שלכך היו מסלקים את האברים שלא נתאכלו לצדי המזבח דוקא, כדי שלא ייפסלו בלינה בסוף הלילה [אמנם הרמב"ם (תמידין ומוספין ב,יא) כתב שהיו תורמים הדשן משעלה עמוד השחר]. ויש להקשות, לפי מה שסברו שמקריב חביתין עתה, מדוע הקשו רק משום 'העולה' – עולה ראשונה' ולא הקשו כיצד מקריבים קרבן בלילה? (כן הקשה בספר 'חונן דעה' יומא כט. ועוד הקשה מכאן על דברי התוס' במנחות שאין דין 'עולה ראשונה' אמור אלא בזמן הראוי לתמיד – והלא כאן מדובר על זמן שאינו ראוי לתמיד, מבעוד לילה).

ונראה פשוט שודאי לא עלה על דעת המקשה שהקריבו בלילה, וגם הלא הכנת המנחה מצרכת שהות מה, להחם חמין וכדו' [ומשום כך לפי האמת העמידו עושה החביתין כבר בשעה זו להכין]. אלא עלה על הדעת שהקדימו כל כך כדי שיוכלו להקריבה מיד עם עלות השחר, וזהו שהקשה הלא אין דבר הקודם לעולה. ותיירץ שלא הקדימו אלא משום החמת החמין, אבל הקרבתה היתה לאחר התמיד.

*

'ענין רחיצת הכהנים מהכיוור הוא ענין סילוק והסרת נגיעה; כי 'רחיצה' מורה על זה וכמו שנאמר אצל עגלה ערופה (דברים כא,ו) ורחצו זקני... ואמרו ידינו לא שפכו... והוא שאמרו שאין להם שום נגיעה וחלק בזה המעשה). וגם הכהן העובד הוצרך לרחיצה היינו שיסיר נגיעתו, ומבטל דעתו ורצונו נגד הש"י, היינו שאינו עובד רק מה שהש"י חפץ.

וכן אשר נצטוינו ליטול ידינו שחרית וקודם סעודה, הוא גם כן קודם שיתחיל האדם לעסוק בצרכי הגוף צריך תפילה להש"י, באם שיבוא לידו דבר מעניני העולם-הזה שהוא ח"ו נגד רצון הש"י, אז הוא מבקש מהש"י שיטול ויסיר את תאוותו מזה. ואף גם בדבר היתר נמצא גם כן טוב והיפוכו, כי באם יאכל האדם דבר היתר וילך אחר כך בכח הזה ויעשה עבירה, אז נגלה הדבר כי לא קיבל כח הטוב שבזה הדבר. ועל זה הוא הרחיצה, שהוא תפילה להש"י שבכל דבר לא יקבל רק כח הטוב שנמצא, כי 'נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר – מתנה עליה שלא יירשנה'. ולזה קבעו לומר פרשת הכיוור קודם התפילה וקודם פרשת הקרבנות, היינו שלא נתפלל רק על מה שהש"י חפץ' (מי השילוח תשא. וע"ע צדקת הצדיק ו).

*

ענינים בתרומת הדשן (מספר הפרשיות)

השכחה – רום לבב וירידת הנפש. הכתוב אומר השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך... פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת... ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך... ואמרת בלבבך כחי ועצם

ידי עשה לי את החיל הזה... כל היקום הרי הוא מזכיר את הבורא ומעשה ידיו, וכל כח אשר באדם הרי הוא מזכיר את האלקים הנותן לו כח לעשות חיל. כיצד יכול אדם לבוא לידי שכחה? אלא כיון שהאדם בא לידי רום לבב מיד נעשה דומה לבהמה ונפשו כנפש הבהמה היורדת היא למטה ושוכח בוראו ונמשך למטה.

בא לתקן, הרי הוא מביא את הבהמה קרבן להעלות לשרשה גם את הבהמיות שדבקה בו. הקרבן עולה כליל לשמים אעפ"כ נשאר ממנו הדין שלא חזר לשרש ונשאר בהויתו. ועל זה ידוה כל לב – תאמר שנשאר רושם מן החטא; ונפשו עגומה עליו. לכך באה מצוה זו של הרמת הדין. הכהן מרים תרומה מתוך דשנה של עולה, ונותנה אצל הכבש והמזבח ואינה יוצאת משם לעולם והוא נעשה גופו של מזבח – אף הדין הנותן מן הבהמה חזר לתיקונו ולא עוד אלא שגדול תיקונו של זה יותר משאר חלקי הקרבן שכן הוא עצמו נעשה גופו של מזבח כפרה לדורות.

הדין – רמז לתפילות 'עקרות'. תפילות בלי כוונה שאינן מתקבלות לשעה והרי התפילות הן במקום קרבן – תאמר ששוב אין להן תקנה? זו תקנתן לבסוף שבהן נעשית תרומה ומובלעות במקום עיקר הכפרה – גוף המזבח. להראות כח הקרבנות וכח תפילותיהם של ישראל שאינם חוזרים ריקם ונשאר מהם לדורות עולם במזבח זה שהאריך כל הימים ושוב עתיד לחזור ולהבנות ולעמוד לעד ובו כלול כל קרבן וכל תפילה עקרה שנבלעים בתוכו ולא ימושו לעולם. כיוצא בזה מנבא ישעיה (נו): **כה אמר ה' לסריסים... שסריסים אלה שתפילותיהם עקרות ואין להם 'פטר רחם' – פתיחת פה לרחמים – מה נאמר בהם בסוף – ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם, שמתפילותיהם שהיה דומה כאילו אינן עושות פירות, מהן דוקא נעשה בית תפילה לתפילות המתקבלות ועולות לשמים.**

'תרומת הדין' היא סוף עבודת אתמול ותחילת עבודת מחר בעולה, ולפיכך היא עיקר בפרשת 'זאת תורת העולה'. מעבודת אתמול יוצאת זעקת הדין שבוכה ואומר: הרי אחרי כל העבודה נשארתי בלי תיקון. וכיון שהוא בא על תיקונו עם תרומתו ובליעתו במזבח, הרי זו תחילה וראש לעבודת היום השני המתחדש. היא ההתחדשות וההצלחה שלאחר הכשלון ממנה נתעורר בעבודת היום החדש חשק חדש לעבודה, וכך היו הכהנים מרגישים בכל יום ויום טעם חדש בעבודותיהם.

סדר צו הוא הסדר העשרים וחמשה מסדרות התורה, ורומז על מדת 'נצח שבנצח' שבספירה; והרי הוא כמו שנאמר למעלה, שאעפ"י שנראה לכאורה כי הדין נשאר פסולת אחרי כל העבודה, פסולת שלא באה על תיקונה, ועדיין ישנם פושעי ישראל שלא נכללו בעולה כליל, שהרי אם יש דין אין כאן כליל. עכשיו שתרומת הדין הורמה ונעשה ממנה גופו של מזבח – זה סימן לנצח שבנצח שבנפש ישראל, שאינה נידחת לעולם ולא תלך לאיבוד שום פעולה מפעולות ישראל, אף לא אותן הפעולות שלא נכללו תחילה לעלות באש של מעלה. (ספר הפרשיות – צו, עפ"י בית יעקב ושפת אמת).